

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КРИТЕРІЇВ ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ МТД: МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАЧЕННЯ

МИРГОРОД Валерія Валеріївна - кандидат юридичних наук, доцент, докторант Сумського державного університету

<https://orcid.org/0000-0002-3302-221X>

DOI 10.32782/NP.2023.4.35

Залучення та використання міжнародної технічної допомоги (МТД) є ключовою передумовою для підтримання належного функціонування системи національної та фінансово-економічної безпеки України, а також сприяє значному розвитку вітчизняних галузей господарювання. Незважаючи на глибоку економічну кризу в Україні, роль МТД позитивно позначається на усіх сферах державного регулювання та суспільного життя. Широкий спектр напрямків активного залучення і використання МТД в Україні свідчить про її важливість та значущість для держави, що підтверджується позицією представників різних галузей науки. Це також обумовлено різноманітністю видів такої допомоги, яка дозволяє вирішувати важливі для країни завдання в стислі строки та з різним ступенем складності. Більше того, надання окремих видів МТД забезпечує не лише національну, а й колективну безпеку, що відповідає цілям міжнародних організацій, таких як ООН та ОБСЄ, та задовольняє очікування світової спільноти, особливо в умовах нестабільної геополітичної ситуації. Одним із прикладів є надання МТД для подолання наслідків Чорнобильської катастрофи, яка продовжує становити загрозу для екологічної та техногенної безпеки багатьох країн. Водночас, поширена практика реалізації проєктів/програм МТД містить певні ризики для держави, оскільки значна частина допомоги надається під конкретні умови, які не завжди вдається виконати у повному обсязі та в строк, про що свідчить вітчизняний досвід. Враховуючи це в даній статті зосередже-

но увагу на методологічних особливостей побудови системи ефективності використання МТД в Україні з означенням основних критеріїв до визначення такої ефективності та наслідки їх використання для України. В межах нашого дослідження окреслено чинники, які впливають на ефективність використання МТД в Україні.

Ключові слова: міжнародна технічна допомога, ефективність, використання МТД, критеріїв ефективності.

Після 24.02.2022 року збільшилися розміри всіх видів міжнародної допомоги Україні. МТД не стала виключенням, адже наслідки агресії зі сторони росії сформували потребу у відновленні критичної інфраструктури, відновлення матеріальних ресурсів, подолання гуманітарних та екологічних наслідків тощо. В 2022 році було опубліковано звіт «Emerging humanitarian priorities in Ukraine March–May 2022 (Enabling)», який базувався на інформації більш ніж 60 представників міжнародних та національних груп та представників урядів-донорів МТД щодо необхідності зосередження уваги на підтримці Уряду України та підтримці всього суспільства та волонтерського руху. Серед основних проблем у сфері залучення та використання МТД було зазначено: 1) проблеми щодо управління ризиками, пов'язаними із наданням МТД; 2) відсутність узгоджених дій, критеріїв та цілей між різними учасниками процесу залучення, надання, використання

МТД; 3) операційні проблеми та проблеми пов'язані із перевантаженням українських організацій щодо реалізації проєктів/програм МТД; 4) наявність негнучких режимів дотримання вимог, що негативно відображається на необхідності оперативного прийняття рішень щодо реалізації проєктів/програм МТД [1].

Наведені в Таблиці 1 внутрішні та зовнішні чинники, які впливають на ефективність залучення та використання МТД виступають каталізатором для появи нових і посилення існуючих факторів, які відображаються на іміджевій складовій України. В свою чергу, це часто негативно позначається на різних процедурах щодо залучення, використання проєктів/програм МТД, як з позиції кількості останніх, так і з точки зору якості, а саме – обсягів допомоги, що буде надаватися в майбутньому. Також це впливає на формування переліку пріоритетних країн-реципієнтів відповідних форм МТД.

Із огляду на викладене, виникає об'єктивна потреба перегляду існуючих підходів до оцінки ефективності реалізації проєктів/програм МТД в Україні, адже винятково за умови раціональної державної політики в окресленому напрямі можна

розраховувати на поступальний розвиток вказаної сфери загалом. Аналогічну за суттю думку висловлює у своїх дослідженнях і О. О. Палюх, який стверджує, що одним із ключових чинників підвищення результативності та ефективності реалізації програм МТД в Україні є створення системи моніторингу, контролю та оцінки реалізації проєктів МТД. Дана теза була обґрунтована ще в 2012 році у його дисертаційному дослідженні «Реформування системи використання міжнародної технічної допомоги в Україні» [2]. Разом з тим зауважимо, що досить складно суперечити думці, що на сьогодні виявити безпосередній вплив програм донорів на соціально-економічний, політичний, культурний розвиток України не дозволяє брак повноцінної статистичної інформації в розрізі фінансових пропозицій, відбору виконавців та реципієнтів, використаних коштів, результатів моніторингу, а також аудиту та реалізації ефективно діючої системи контролю за даною системою. Таким чином, вбачається за доцільне й виправдане сфокусувати увагу на проблематиці визначення основних критеріїв щодо оцінки ефективності реалізації проєктів/програм МТД України. Більше

Таблиця 1. Групи чинники, що впливають на ефективність залучення та використання МТД в Україні

Внутрішні чинники	Зовнішні чинники
<ul style="list-style-type: none"> – стратегія залучення та використання МТД, яка побудована на підставі національної стратегії розвитку держави; – система державного управління у сфері залучення та використання МТД; – законодавчий базис щодо залучення, використання, моніторингу, контролю проєктів/програм МТД, закупівлі товарів і послуг; – громадський контроль за функціонуванням системи залучення та використання МТД; – розвиток інноваційних галузей, що будуть реципієнтами проєктів/програм МТД; – кадрове забезпечення; – ефективна системи моніторингу і контролю за реалізацією проєктів/програм МТД; – результативність реалізації проєктів/програм МТД; – довіра та суспільна підтримка розвитку сфери МТД 	<ul style="list-style-type: none"> – обсяги надання МТД та терміновість надання МТД, які задовольняють відповідні потреби; – надання МТД донорами на підставі національних потреб та інтересів ; – формування програми допомоги Україні; – прозорість та відкритість реалізації проєктів/програм МТД; – проведення роботи щодо дослідження результативності та ефективності використання МТД в Україні; – підвищення обсягів МТД на підставі реалізації програмних підходів, які використовуються в Україні, зокрема імплементація, бюджетування планування.

Джерело: складено автором.

того, будь-які новації до законодавчої бази та методологічного забезпечення, виправдано, пропонувати за умови усвідомлення їх дійсної практичної значимості в процесі реалізації процедур оцінки ефективності названих проєктів/програм [3].

Активне залучення ресурсів і послуг під егідою такого виду допомоги як МТД обумовлює необхідність формування ефективного комплексного правового інструментарію для провадження контролюючих, наглядових та інших санкціонованих заходів з боку держави для мінімізації можливих зловживань у цій сфері. Не виникає сумніву, що розрахунок на подальше залучення таких проєктів/програм виправданий винятково за умови існування сприятливої обстановки, яка, зокрема, передбачає зниження рівня проявів нецільового використання аналізованої допомоги [4].

Відповідно, за допомогою застосування критеріїв ефективності використання МТД можливо буде сформулювати бачення про рівень ефективності функціонування всієї системи залучення і використання МТД в Україні. Окрім цього, використання пропонуваного виду критеріїв залучення й використання проєктів МТД в Україні сприятиме з'ясуванню недоліків та визначенню прогалин законодавчого забезпечення досліджуваної сфери. На сучасному етапі практика оцінки ефективності правового врегулювання того чи іншого спектру суспільних відносин все частіше користується попитом і набуває широкого вжитку. Наприклад, О. А. Линдюк, досліджуючи коло питань щодо оцінки ефективності модернізації державної служби в Україні, зауважує, що модель оцінювання обов'язково включає стандарти оцінювання ефективності, систему показників, оцінок і шкалу оцінювання ефективності, методи оцінювання та інші елементи. Подібні за смисловим навантаженням пропозиції зустрічаються й у інших дослідників, здебільшого адміністративістів [3; 5].

Категорія, яка заслуговує на увагу, з точки зору забезпечення комплексного дослідження питання критеріїв оцінки ефективності реалізації проєктів МТД в Україні, – це «оцінювання» («оцінка», «оцінюва-

ти»). Вказане обумовлено загальним розумінням семантичного значення названого поняття, його особливостей та ролі для порушеної наукової проблематики. Ще одним знаковим аспектом, який виправдовує доцільність акценту на вказану дефініцію є відсутність фундаментальних теоретико-методологічних підходів щодо механізмів оцінювання ефективності реалізації проєктів МТД [3].

Під час розгляду та аналізу різних глумачних словників у контексті трактування поняття «оцінювання», пріоритетом є зосередження на таких аспектах: 1) встановлення ціни або визначення вартості чогонебудь; 2) визначення якостей, цінностей, достоїнств і т. ін. щодо когось чи чогось; 3) складання уявлення або роблення висновку про когось чи щось, визначення сутності, характеру, значення, ролі і т. ін.; 4) розуміння або визнання достоїнств, позитивних якостей, цінності і т. ін. стосовно когось чи чогось [3; 6; 7; 8].

Заслуговує уваги думка О. А. Линдюка, який виділяє такі підходи до його означення змісту категорії «оцінювання»: 1) процес і логічно втілений в оцінному судженні наслідок усвідомлення позитивної чи негативної значущості явищ, подій та цілей суб'єкта; 2) метод вимірювання, що дає можливість оцінювати наявні в суб'єкта можливості подальшої діяльності, обирати і втілювати в дійсність найбільш оптимальну діяльність (складовими оцінювання є показники, спираючись на які об'єкт може досягти поставленої мети); 3) функцію управління та підфункцію контролю; 4) засіб збалансування цілей [5].

Доцільно взяти до уваги наукові розробки О. І. Гриценка, який відмічає, що такі дії направлені на одержання знань стосовно державної діяльності, зокрема стосовно її результатів, із подвійною метою – дати можливість громадянам оцінити значущість вказаної діяльності та сприяти особам, які ухвалюють рішення, з метою підвищення результативності, ефективності, цілісності діяльності та визначення її впливу. Можемо також припустити, що заходи здійснювані у рамках оціночної діяльності мають за мету визначити ті клю-

чові напрями, які потребують посилення з точок зору нормативно-правового та теоретико-методологічного забезпечень у середньо- та довгостроковій перспективах [3; 9].

Загалом же, пропонуємо вважати, що оцінка ефективності реалізації проєктів МТД в Україні передбачає сукупність дій оціночного характеру, яка має провадитися уповноваженими суб'єктами у певному порядку й за санкціонованими процедурами з метою визначення ефективності залучення чи реалізації проєктів МТД на релевантності отриманих результатів показникам певних критеріїв. Переконані, що ефективне оцінювання процесів залучення чи реалізації проєктів МТД матиме вагоме прикладне значення, адже при належному підході й своєчасному реагуванні на отримані результати з боку відповідних суб'єктів можна розраховувати на зростання кількості видів і обсягів цієї допомоги [3].

При вивченні обраної теми наукового дослідження важливо враховувати також поняття «ефективність». Це пояснюється тим, що оцінка поточного стану державного регулювання зазвичай передує висуненню пропозицій щодо його вдосконалення. Результати такої оцінки служать основою для аргументування необхідності розробки та впровадження нових форм, методів та засобів регулювання відповідних відносин [3].

Не вдаючись у ретроспективу виникнення й еволюції поглядів відносно змістовного наповнення вказаного терміну звернемо увагу на висловлювання О. В. Носенка, який зауважує, що на сьогодні термін «ефективність» має багато значень і це породжує постійну множинність відносно його цілісного формулювання [10]. Це також сприяє появі різних, хоча й часто схожих, підходів до розуміння значення останнього. Набула широкого загалу думка К. Морса, що ефективність являє собою відображення взаємозв'язку між використаними ресурсами (матеріальними витратами, робочим часом тощо) і досягненням успішних результатів [11]. Ускладнене, порівняно з попереднім визначенням вказаної дефініції, з точки зору визначення ефек-

тивності діяльності підприємства пропонують К. Макконелл і С. Брю, наголошуючи, що ефективність характеризує зв'язок між кількістю одиниць обмежених ресурсів, які використовуються в процесі виробництва та отриманою у результаті кількістю певного потрібного продукту [3].

Погоджуємося з твердженням М. В. Лугині, що ефективність у соціальних системах виявляється у складності та багаторівневості. Зважаючи на ці особливості, встановлення загальнозживаних критеріїв ефективності соціального управління, включаючи державне управління, є досить складним завданням. У чисто економічному контексті розуміння ефективності може бути досить очевидним, однак у науковій сфері управління ефективність розглядається як спрямованість управлінської системи до досягнення цілей. Іншими словами, ефективність є необхідною властивістю функціонування управлінської системи, її якісних змін, а також теоретичною основою для формування моделей цих змін [12].

Ураховуючи напрям й усвідомлюючи особливості наукового дослідження, а також маючи уявлення про суб'єктів, які повинні провадити оцінку ефективності залучення й реалізації проєктів/програм МТД вбачається за доцільне зробити акцент саме на управлінському аспекті, аналізуючи підходи до вказаної дефініції. Влучно відмічає А. М. Нагімова, що прагнення до поліпшення ефективності діяльності органів державної влади, як і підвищення ефективності діяльності в інших галузях людської діяльності, досить сильно увійшло у побут одного з напрямків управління соціально-економічними системами в сучасному суспільстві [13].

Звертаючи увагу та, відповідно, аналізуючи провідні іноземні практики оцінки ефективності державного управління, закономірно, можемо відмітити, що окреслені напрями мають певні особливості. Безумовно, є моделі у рамках яких значна група аспектів мають ідентичні чи схожі підходи до провадження названих видів діяльності. З іншого боку, деякі питання, традиційно, для тієї чи іншої країни мають діаметрально протилежні шляхи вирішення.

Дискусії, обговорення, актуально

Заслугує схвалення й підтримки точка зору Т. Сільвестрової, яка акцентує увагу на характерних особливостях двох поширених моделей оцінки державного управління при розподілі, перерозподілі й акумуляції бюджетних коштів, а саме мова йде про наступні: 1) витратна модель (кошторисне фінансування); 2) результативна модель [14]. Сфокусуємо увагу на основні позиції в рамках кожної з таких моделей виходячи із підсумків проведеного дослідженої вищезгаданої вченої (Таблиця 2).

Не виникає сумніву, що кожна з таких моделей має як свої переваги так і недоліки для певної країни. Більше того, зустрічаються випадки існування й належного, як показує багаторічний досвід, функціонування змішаних типів згаданих моделей. Реалізація такого підходу обумовлена специфікою сукупності національних інтересів

тієї чи іншої країни, а також особливостями правових системи, які можуть як обмежувати, такі і надавати певні важливі додаткові варіації способів спектру дій урядам держав для реального досягнення бажаних результатів [3].

Безумовно, будь-яка оцінка ефективності має здійснюватися на основі групи критеріїв (стандартів), досягнення певних показників чи величин у рамках якого зазвичай відбудеться відповідність отриманих результатів попередньо визначеним цілям вказаного оцінювання. Такі й вже згадані у роботі критерії слугуватимуть індикаторами відповідності ефективності результатів провадження спектру санкціонованих заходів у тій чи іншій сфері державного регулювання [3].

Вочевидь, що, зважаючи на їх важливість, не можливо у цьому контексті оминувати

Таблиця 2. Критерії оцінки ефективності використання бюджетних коштів при функціонування сучасної моделі державного управління бюджетними ресурсами.

№	Критерії оцінки моделі	Назва моделі	
		Витратна модель (кошторисне фінансування)	Результативна модель
1.	Об'єкт оцінки	Досліджується ефективність освоєння обсягу виділених бюджетних асигнувань згідно доведеним лімітам бюджетних зобов'язань	Досліджується досягнення поставлених перед державними органами цілей і завдань в рамках реалізованої ними програми
2.	Визначення обсягу бюджетних коштів, необхідного для діяльності	Основні критерії оцінки необхідного обсягу бюджетних асигнувань: а) проєкт кошторису доходів і видатків за бюджетною діяльністю; б) обсяг витрат минулого періоду; в) рівень інфляції	Обсяг бюджетних коштів виділяється відповідно до результатів, які повинні бути досягнуті (розрахунковою ціною одиниці бажаного результату, який повинен бути досягнутий отримувачами бюджетних коштів)
3.	Характер оцінки ефективності	Оцінка відповідності вироблених витрат виділеним бюджетним асигнуванням (відповідність фактичних витрат кошторису доходів і витрат і проєкту кошторису доходів і витрат)	Оцінка досягнутого результату в Відповідно до планованими показниками
4.	Основний напрям отримання оціночних показників	Показники відповідності затвердженого кошторису доходів і видатків бюджетної установи її виконання, а також виявлені факти нецільового використання бюджетних коштів	Показники виконання органом державної влади кількісних і якісних завдань, на реалізацію яких були виділені бюджетні асигнування

Джерело: наукові дослідження Т. Сільвестрова [14].

ти увагою й питання саме критеріїв оцінки ефективності реалізації проєктів МТД в Україні. Такі критерії повинні бути розроблені на основі управлінських завдань у сфері реалізацій державної політики із залучення й використання проєктів/програм МТД. Ними будуть визначені показники (в тому числі максимальні чи мінімальні значення) яким повинні відповідати кінцеві результати роботи уповноважених суб'єктів із питань залучення й використання згаданих проєктів/програм. Позитивна роль таких критеріїв, на нашу думку, вбачається і в тому, що це сприятиме виявленню проблемних аспектів у окресленій сфері маючи власне вагоме значення щодо подальшого пошуку й потенційного впровадження дієвих інноваційних форм та методів роботи відповідних суб'єктів. Більше того, мова може йти про середньо- та довгострокову перспективи, що, в свою чергу, дає змогу розбудовувати ефективну комплексну і вкрай необхідну систему державного регулювання залучення та використання проєктів МТД в Україні [3].

На підставі викладеного можна запропонувати авторське уявлення щодо груп критеріїв оцінки ефективності впровадження проєктів методики та технології розвитку в Україні. Враховуючи вищезазначене, можна розглянути, які кількісні та якісні показники можна використати для оцінки ефективності таких проєктів шляхом аналізу намірів та результативності їх виконання.

Також важливо зазначити, що узгоджуючися з поглядом І. М. Ісупової на нестійкість і часті зміни підходів державної політики в багатьох сферах відносин, що є характерним для України, а також ураховуючи недостатню наукову розробку складних питань щодо правового врегулювання процедур залучення, використання та оцінки ефективності реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги в Україні та інших аспектів, пов'язаних із аналізованою сферою, неприпустимо обмежувати широкий спектр відповідних критеріїв[3]. Прийнятним вбачається підхід за якого буде висловлено припущення про групи загальних критеріїв оцінки ефективності

реалізації проєктів МТД в Україні через оцінку намірів і оцінку результативності виконання останніх. Також для повноти й всебічності наукового дослідження буде зроблена спроба обґрунтування доцільності саме такого кількісного складу цих критеріїв та аргументації відповідної градації останніх.

Заслугує підтримки позиція С. С. Лукаша, який відмічає, що критерії загальної соціальної ефективності управлінської діяльності полягають: 1) у ступені відповідності напрямів, змісту та результатів діяльності суб'єктів і об'єктів управління тим соціальним параметрам, які визначені функціями і статусом кожного органу, структури, підрозділу чи посадової особи; 2) у законності рішень та дій відповідних управлінських структур і працівників; 3) у мірі врахування і вираження в управлінських рішеннях та діях потреб, інтересів і цілей людей; 4) у мірі суспільної авторитетності рішень та дій суб'єктів і об'єктів управлінської діяльності; 5) у правдивості й доцільності інформації, яка видається управлінськими структурами і посадовими особами відповідних органів [15].

Вважаємо, що дійсно саме така група критеріїв, з одного боку, об'єктивно пов'язана з потребами, інтересами і цілями суспільного розвитку (як загальнонаціонального, так і регіонального), а з іншого – дає можливість бачити (і вимірювати) міру задоволення назрілих потреб, інтересів і цілей, що досягається за допомогою державного управління (здійснення, реалізації). На їх основі можна визначити найголовніше: зв'язаність державного управління та суспільства і підготовленість першого до забезпечення динаміки і гармонійності останнього. Критерії загальної соціальної ефективності покликані виводити державне управління на потреби і проблеми суспільства і характеризувати управлінський рівень їх вирішення. Вони логічно включають в себе не тільки результати громадського (сукупного) виробництва, а й соціальні наслідки споживання відповідних продуктів (матеріальних і духовних), не тільки економічні явища, а й соціальні, духовно-ідеологічні, психологічні, політичні,

історичні, екологічні, демографічні явища, коротше кажучи, весь спектр явищ, відносин і процесів, необхідних для нормальної життєдіяльності людей [3].

Також слід зазначити, що у наукових джерелах часто використовується підхід, за якого вчені пропонують загальну групу критеріїв для оцінки різних процесів або явищ. Зазвичай це стосується результатів наукових досліджень у різних сферах, які здійснюються з участю держави. До прикладу, І. І. Артими у своїй дисертації «Оцінка ефективності управління в органах державної виконавчої влади (на прикладі районних державних адміністрацій)» пропонує диференціювати критерії ефективності за декількома моделями. Мова йде про наступні: 1) факторно-категоріальна модель передбачає оцінювання організаційної роботи державного органу сформована на основі майже 40 критеріїв, що охоплюють 10 факторів: а) організаційну структуру; б) формування цілей; в) контроль за діяльністю державного органу; г) процедуру ухвалення управлінських рішень; г) управління персоналом; д) організаційну культуру; е) систему мотивацій; є) політичну культуру; ж) зв'язки з громадськістю; з) взаємодію з іншими державними органами; 2) модель стейкхолдерів висвітлює лише соціальні аспекти діяльності державного органу, які проявляються в задоволеності населення діяльністю зазначеного суб'єкта; 3) ресурсна модель, що характеризує економічну ефективність діяльності державного органу та ґрунтується на аналізі надходжень до державного бюджету [16].

Інститут Світового банку запропонував широко використовувати градацію критеріїв для оцінки рівня розвитку державного управління. Ця градація включає інтегральні показники, які відображають ефективність цього виду діяльності. Важливо зазначити, що значення цих критеріїв у проектному дослідженні визначається з урахуванням їхнього впливу на прийняття рішень щодо виділення коштів з Фонду Розвитку Тисячоліття. Отже, до цих критеріїв можна віднести наступні:

1) voice and accountability (врахування думки населення та підзвітність державних

органів): ці показники дозволяють оцінити, якою мірою громадяни країни мають можливість вибирати уряд, а також оцінити такі аспекти життя суспільства, як свобода слова, свобода об'єднань, наявність вільних ЗМІ;

2) political stability and absence of violence (політична стабільність і відсутність насильства): цей напрямок дозволяє оцінити існуючі уявлення про ступінь ймовірності дестабілізації і повалення уряду неконституційними методами або із застосуванням насильства, в тому числі тероризму;

3) government effectiveness (ефективність роботи уряду): оцінка якості державних послуг, якості роботи державних службовців, ступеня незалежності державних службовців від політичного тиску, якості вироблення і реалізації політики, надійності проведення урядом заявленої політиці;

4) regulatory quality (якість законодавства): оцінка здатності уряду формулювати та реалізовувати раціональну політику і правові акти, які допускають розвиток приватного сектора і сприяють його розвитку;

5) rule of law (верховенство закону): оцінка ступеня впевненості різних суб'єктів в встановлених суспільством нормах, а також дотримання ними цих норм, зокрема ефективності примусового виконання договорів, роботи поліції, судів, рівня злочинності та поширення насильства;

6) control of corruption (боротьба з корупцією): оцінка поширеності використання державної влади в корисливих цілях, включаючи дрібні і великі форми корупції, а також ступеня «обліку» державою інтересів еліти і приватних підприємців [17].

Натомість Л. Приходченко вивчаючи проблематику ефективності державного управління, вважає, що оцінювання зазначеного напряму має включати наступні групи критеріїв: 1) функціональні (оцінювання ролі органів влади у вирішенні соціально-економічних проблем); 2) діяльнісні (оцінювання наслідків діяльності державного сектору); 3) витратні (оцінювання витрачання матеріальних, фінансових, кадрових, інтелектуальних, інформаційних ресурсів для функціонування органів влади) складові. Безумовно, у сучасних джерелах

та роботах відносно нещодавнього минулого зустрічаються й інші позиції стосовно вказаних питань [18].

Враховуючи напрямок наукового дослідження, спрямованого на подальше розвиток та обґрунтування впровадження комплексного адміністративно-правового забезпечення розглянутої сфери, а також усвідомлюючи особливості діяльності вітчизняних державних органів, пропонується звернути увагу на підходи щодо критеріїв оцінки ефективності їх окремих груп, які мають схожі завдання та функції, у відношенні до різних сфер відносин.

Наприклад В. В. Черней, до числа загальних критеріїв оцінювання діяльності органів внутрішніх справ пропонує відносити: 1) результати роботи органів внутрішніх справ за зверненнями громадян; 2) результати проведення спеціальних перевірок осіб, які претендують на призначення їх на вищі посади тощо [19].

Г. В. Атаманчук зауважує, що для оцінки ефективності кожного управлінського органу і посадової особи, кожного одиничного управлінського рішення, дії, впливу використовуються критерії конкретної соціальної ефективності: 1) ступінь відповідності напрямів, змісту і результатів управлінської діяльності органів і посадових осіб тим її параметрам, які відображені у правовому статусі органу і окремої посади; 2) законність рішень і дій органів державної влади та органів місцевого самоврядування, а також їх посадових осіб; 3) реальність управлінських впливів; 4) зміст будь-яких управлінських актів (рішень, вчинків, дій тощо) з погляду відображення в них запитів і потреб людей, спрямованості на їх добробут і розвиток; 5) характер й обсяг взаємозв'язків відповідних органів державної влади чи органів місцевого самоврядування та їх посадових осіб з громадянами, їх об'єднаннями і колективами; 6) міра забезпечення в рішеннях і діях органу і його посадових осіб престижу держави; 7) правдивість і доцільність управлінської інформації, яка видається органами та їх посадовими особами; 8) морально-ідеологічний вплив управлінської діяльності на «зовнішнє» середовище, на людей, з якими управ-

лінські органи і посадові особи стикаються, взаємодіють, спільно вирішують різні проблеми [20].

Ю. А. Ведерніков та А. М. Кучук називають критерії, на підставі яких визначають відповідність правоохоронній діяльності, вимогам професіоналізму. Мова йде про такі: 1) здійснення охорони права за правилом, що вироблене та закріплене у встановленому порядку; 2) наявність відповідної кваліфікації в суб'єктів; 3) відповідність процесу та результатів діяльності вимогам, що відповідно до законодавства стоять перед правоохоронними органами та організаціями; 4) неупередженість діяльності, позаекономічна орієнтація на правові цінності; 5) оплатність охорони права [21].

Натомість, Д. Бейлі зауважує, що сукупність критеріїв, які надають змогу оцінити демократичну правоохоронну систему складають чотири позиції. Вчений акцентує увагу на наступних: 1) у діяльності поліції першочергове значення повинно надаватись обслуговуванню потреб окремих громадян та приватних груп: цей аспект правоохоронної діяльності підтримує демократію двома шляхами, а саме поліція стає підзвітною громадянам і вона підвищує рівень легітимності, демонструючи, що повноваження держави, представлені поліцією, постійно реалізовується від імені пересічних громадян; 2) поліція повинна бути відповідальною перед законом, а не перед урядом: поліція не створює законів, вона застосовує закони, створені демократичним урядом, і її рішення можуть бути оскаржені в судах; 3) поліція повинна захищати права людини, особливо ті, що є необхідними для необмеженої політичної діяльності, яка є ознакою демократії: не лише сама поліція повинна підпорядковуватись верховенству права, але вона повинна намагатися забезпечити гарантію права на свободу слова та зборів, зокрема, щоб громадяни мали можливість брати участь у демократичних процесах; 4) діяльність поліції повинна бути прозорою: відкритість та підзвітність може мати різні форми, але вони повинні характеризувати як дії окремих працівників правоохоронних органів, так і більш загальні принципи, процеду-

ри та пріоритети правоохоронних органів [22].

З огляду на викладене, вбачається за доцільне та виправдане запропонувати авторське бачення груп критеріїв оцінки ефективності реалізації проєктів/програм МТД в Україні. Враховуючи нестійкість і часту змінність підходів державної політики до реалізації тих чи інших заходів у досліджуваній сфері, а також враховуючи недостатню наукову розробку значного кола складних питань стосовно правового врегулювання процедур залучення, використання, моніторингу, контролю й оцінки ефективності реалізації проєктів/програм МТД в Україні та інших аспектів дотичних до аналізованої сфери, убачається слушним диференціювати всі потенційні критерії на дві загальні групи через: оцінку намірів і оцінку результативності виконання останніх. Попри існуючі переконання, що оцінювати вказані проєкти/програми, слід винятково за результатами виконаних робіт в рамках таких проєктів/програм, вважаємо, що встановлення варіацій спроможностей майбутніх реципієнтів по завершенню виконання проєктів/програм МТД обмежує їх характеристику, у повних й об'єктивних підсумкових висновках і судженнях відносно здатності повноцінно та своєчасно реалізувати заходи в межах цієї допомоги. З огляду, на дійсну значимість такої допомоги для різних секторів економіки й інших векторів діяльності держави, а також враховуючи її обсяги і види, питання всебічної, змістовної й неупередженої оцінки виконання проєкту є вкрай важливим [3].

Література

1. Enabling (2022) the local response: Emerging humanitarian priorities in Ukraine March–May 2022. June 2022. URL: https://nashigroshi.org/wpcontent/uploads/2022/07/ukraine_review_2022_copy.pdf
2. Палюх О. О. Реформування системи використання міжнародної технічної допомоги в Україні : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.03. К., 2012. 18 с.
3. Розробка «Концепції запровадження державної системи контролю за залученням та ефективним використанням

міжнародної технічної допомоги в Україні на 2021–2025 рр» [Текст] : звіт про НДР (проміжний) / кер. Ю. В. Гаруст. Суми, 2021. С. 128.

4. Yu V. Harust, V. I. Melnyk, V. V. Myrhorod-Karpova, D. V. Maletov, B. O. Pavlenko, Yu M. Kiiashko. General criteria for the evaluation of efficiency implementation of international technical assistance projects in ukraine through the prism of project's intentions assessing. *Juridical scientific and electronic journal*. 2021. №7. С. 150–158. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-7/37>

5. Линдюк О. А. Модель оцінювання ефективності модернізації державної служби. *Аспекти публічного управління*, 2016. № 8 (34). С. 74–82.

6. Словник української мови. *Тлумачні словники української мови*. URL: <http://sum.in.ua>

7. Тлумачний словник української мови, орфографічний словник онлайн. *Словник UA*. URL: <https://slovyk.ua>

8. Словник іншомовних слів. URL: <https://www.jnsm.com.ua>

9. Гриценко О. І. Контроль та оцінювання управлінської діяльності: опор. конспект лекцій. Київ : Вид-во НАДУ, 2009. 108 с.

10. Носенко О. В. Соціальна ефективність політичних цінностей. *Філософські проблеми гуманітарних наук* : зб. наук. пр. Київ. націон. ун-ту імені Тараса Шевченка. К., 2008–2009. № 14–15. С. 224–228

11. Морс К., Страйк Р. Пузанов А. С. Эффективные решения в экономике переходного периода: аналитические инструменты разработки и реализации социальноэкономической политики. М. : Айрис-пресс, 2007. 448 с.

12. Лугиня М. В. Розвиток концепції ефективності в державному управлінні: теоретико-прикладний аспект : дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.01. Київ. 2016, 254 с.

13. Нагимова А. М. Эффективность деятельности государственных органов управления как фактор повышения качества жизни в регионе: проблемы оценки и изменения. Казань: Казан. гос. ун-т, 2009. 188 с.

14. Сильвестрова Т. Критерии оценки эффективности использования бюджетных средств при современной модели управления бюджетными ресурсами. Бюджетные организации: бухгалтерский учет и налогообложение, 2007. № 5. С. 59

15. Лукаш С. С. Нормативно-правове забезпечення ефективності управлінської діяльності ОВС України : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Х., 2002. 19 с.

16. Артим І. І. Оцінка ефективності управління в органах державної виконавчої влади (на прикладі районних державних адміністрацій) : автореф. дис. ... канд. наук з держ. упр. : 25.00.02. Львів, 2004. 21 с.

17. Всесвітній банк. Доповідь. Показники ефективності державного управління в країнах за 1996-2006 рр. URL: <http://gtmarket.ru/news/state/2007/07/19/1291/>

18. Приходченко Л. Ефективність державного управління: критерії і підходи до оцінювання. Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр., 2006. Вип. 3 (15). С. 139–146

19. Черней В. В. Оцінка ефективності та шляхи удосконалення заходів запобігання злочинам у сфері діяльності небанківських фінансових установ в Україні. Юридична Україна. 2014. № 4. С. 91–96.

20. Моніторинг. Юридична енциклопедія : у 6 томах / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 2001. Т. 3 : К – М. 792 с. (с. 481-482).

21. Ведерніков Ю. А., Кчук А. М. Правоохоронна діяльність в Україні : теоретико-правовий аспект. К. : Знання України, 2009. 219 с.

22. Бейлі Д. Реформування органів внутрішніх справ у відповідності до європейських стандартів. Збірник матеріалів. Київ, 2012. 228 с.

SUMMARY

For today's Ukraine, which is in a deep economic crisis, attracting and using ITA is one of the main prerequisites for promoting the proper functioning of the national, financial and economic security system of Ukraine and the necessary and significant progressive development of all sectors of the national economy. Its role has a positive impact on all areas of state regulation and public life in Ukraine. The wide range of different areas of active involvement and use of ITA in Ukraine proves the widespread scientific and practical view of its importance and significance for the state by representatives of various fields of science. Obviously, this is also due to the scope of types of this assistance, which makes it possible to resolve important tasks for the country, usually in a short time and with varying degrees of complexity. Moreover, providing some types of this assistance ensures not only national but also collective security, which fully reflects the goals of international organizations such as the UN and the OSCE and should satisfy some of the expected and justified demands of the international community, especially given the current unstable geopolitical situation. We believe that one of the quite successful examples of confirming this thesis is the provision of ITA in various forms to overcome the consequences of the Chernobyl disaster, which still poses a direct threat to the environmental and man-made components of national and environmental security of a significant number of countries to varying degrees. On the other hand, it should be noted that such common practices of implementing ITA projects/programs carry certain risks for the state, since a significant part of them is attracted under certain conditions, which, as shown by the formed domestic experience, are not always possible to fulfill in full and in a timely manner. Taking this into account, this article focuses on the methodological features of building a system of efficiency of using ITA in Ukraine with the definition of the main criteria for determining such efficiency and the consequences of their use for Ukraine. Within the framework of our research, the factors that affect the efficiency of the use of ITA in Ukraine are outlined.

Key words: international technical assistance, efficiency, use of ITA, efficiency criteria.